

अपराधी परिविक्षा अधिनियम, १९५८ अंतर्गत
देण्यात येणाऱ्या सहायक अनुदानासाठी
निकष लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग

शासन निर्णय क्र. अपअ-२०२२/प्र.क्र.४३/का-९

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला, मादाम कामा मार्ग,

हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक- ०५ डिसेंबर, २०२४

वाचा- गृह विभागाचे पत्र क्र. जेएलएम-१०२१/प्र.क्र.१३८/तुरुंग-२, दि. २५/०४/२०२२,
दि.०३/०३/२०२३

प्रस्तावना -

मा. उच्च न्यायालयाने सुमोटो क्रिमिनल रिट पिटीशन क्र.८/१९९४ आणि ११०३/९४ मध्ये दिलेल्या निर्देशानुसार प्रधान सचिव व विधी परामर्शी (विधी व न्याय विभाग) यांच्या अध्यक्षतेखाली विधी व न्याय विभागाने दि. ३०.६.१९९६ च्या शासन निर्णयान्वये आंतर विभागीय समिती गठीत केली आहे. गृह विभागाने प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग यांच्या अध्यक्षतेखालील आंतरविभागीय समितीची बैठक दि. १२.४.२०२२ रोजी आयोजित केली होती. सदर बैठकीमध्ये मुक्त बंदी व परिविक्षाधीन अपराधी यांना सहायक अनुदान देण्याच्या निकषांमध्ये सुधारणा करण्याबाबत चर्चा झाली होती.

सदर चर्चेनुसार या योजनेअंतर्गत मुक्तबंदी तसेच परिविक्षाधीन बंदी यांना देय असलेल्या सहायक अनुदानासाठी आयुक्त, महिला व बालविकास आयुक्तालयामार्फत आतापर्यंत वापरण्यात आलेले निकष अतिशय मोघम स्वरूपाचे असल्याने यासाठी ठोस निकष निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

महिला व बाल विकास विभागांतर्गत “अपराधी परिविक्षा अधिनियम, १९५८ अंतर्गत मुक्त बंदी व परिविक्षाधीन अपराधी यांचे पुनर्वसन होण्याच्या दृष्टीने व्यवसायासाठी आर्थिक मदत म्हणून रु.२५,०००/- इतके सहायक अनुदान देण्यात येते. या योजनेअंतर्गत मुक्तबंदी, परिविक्षाधीन बंदी यांना आर्थिक सहाय्य मिळण्यासाठीची पात्रता/अटी व शर्ती आणि निकष खालील प्रमाणे राहतील.

सहायक अनुदान देण्यासाठी पात्रता :-

१. अर्जदार महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असावा. (आधारकार्ड/वीज बिल/सक्षम प्राधिकारी यांचे प्रमाणपत्र)
२. अर्जदाराचे नाव दारिद्र्य रेषेखालील यादीमध्ये समाविष्ट असावे. (याबाबतचा पुरावा सोबत जोडलेला असावा.)
३. अपराधी परिविक्षा अधिनियम, १९५८ अंतर्गत मा. न्यायालयाच्या देखरेखीखाली असलेला परिविक्षाधीन बंदी किंवा कारागृहातून किमान १ वर्षे शिक्षा भोगून मुक्त झालेला मुक्तबंदी असावा.
४. मुक्तबंदी एकापेक्षा जास्त वेळा कारागृहात शिक्षा भोगून आलेला नसावा.
५. अर्जदाराचे वय किमान १८ ते कमाल ६० पर्यंत असावे.
६. बंदीस दोनपेक्षा अधिक मुले नाहीत याबाबतचे प्रतिज्ञापत्र सोबत जोडलेले असावे.

७. सदर बंधाचे आधारकार्ड बँकेशी संलग्न असावे जेणेकरून अनुदानाची रक्कम थेट लाभार्थ्याच्या खात्यात जमा करता येईल. (सोबत पासबुकच्या पहिल्या पानाची प्रत असावी.)
८. लाभार्थीस त्याच्या हयातीत एकदाच अनुदान देण्यात येईल.

योजनेच्या अटी व शर्ती :-

१. परिविक्षाधीन बंधाने परिविक्षा कालावधीतच अर्ज सादर करणे आवश्यक राहिल. तसेच मुक्तबंधास कारागृहातून मुक्त झाल्यानंतर १ वर्षाच्या आत अर्ज सादर करणे आवश्यक राहिल. अर्ज विहीत नमुन्यामध्ये हस्तपोहोच अथवा ईमेलद्वारे संबंधित जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी कार्यालयास सादर करावा लागेल.
२. मुक्तबंदी ज्या कारागृहातून मुक्त झाला त्या कारागृहाचे मुक्तता प्रमाणपत्र जोडलेले असावे. या प्रमाणपत्रामध्ये शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेचा कालावधी, शिक्षेच्या कालावधीतील त्याच्यातील सुधारणा, बंदीची वर्तणूक, वारंवार अपराध करण्याची प्रवृत्ती आहे का, त्याने केलेल्या अपराधाचे स्वरूप इ. बाबींचा समावेश असावा.
३. परिविक्षा अधिकाऱ्याने विहीत नमुन्यात बंधाबाबतचा गृहचौकशी अहवाल सादर करावा. (परिविक्षा अधिकाऱ्याच्या गृहचौकशी अहवालामध्ये सदर बंधासोबत झालेल्या भेटीचा दिनांक व अभिप्राय नमूद असावा. बंधाची सामाजिक /आर्थिक/कौटुंबिक परिस्थिती व लाभार्थ्याची निकड, शिक्षेच्या कालावधीतील त्याच्यातील सुधारणा, बंदीची वर्तणूक या सर्व बाबींचा समावेश असावा.)
४. मुक्तबंदी यांनी प्रस्तावित केलेला व्यवसाय, त्याचे स्वरूप, आवश्यक निधी इ. माहिती अर्जात स्पष्ट नमूद करण्यात यावी.
५. बंदीने ज्या कुशल व्यवसायाकरीता आर्थिक सहाय्याची मागणी केली आहे त्या व्यवसायाचे किमान मुलभूत प्रशिक्षण घेतलेले असावे. अकुशल व्यवसायाकरीता त्यास सदर कामाचा अनुभव असावा. त्याबाबतचे सक्षम प्राधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र/अनुभव प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे. बंदीकडे प्रशिक्षण प्रमाणपत्र नसल्यास संबंधित व्यवसायात काम करण्यास निपूण असल्याबाबत व कामाचा किमान अनुभव असल्याचे कारागृह व्यवस्थापनाचे पत्र/प्रमाणपत्र आवश्यक राहिल. सदर बंधांनी **कारागृहामध्ये असताना प्रशिक्षण घेतलेल्या व्यवसायास प्राधान्य देण्यात यावे.**
६. जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी यांच्या प्रस्तावामध्ये संबंधित व्यवसायासाठी पुरवठाधारकाकडून प्राप्त करून घेतलेली तीन दरपत्रके व त्यांचा तुलनात्मक तक्ता असावा /ज्या व्यवसायासाठी सहायक अनुदानाची मागणी केली आहे त्यासाठीचे सक्षम प्राधिकाऱ्याचे दरपत्रक जोडलेले असावे.
७. प्रस्तावित व्यवसायाचे स्वरूप व आवश्यकतेनुसार अनुकूल असलेली जागा त्याच्या स्वमालकीचे किंवा भाडे कराराने घेतलेली असावी. तसेच जागा भाडेकराराने घेतलेली असल्यास भाडे करार जोडलेला असावा.
८. व्यवसायासाठी मंजूर रक्कमेपेक्षा जादा लागणारी रक्कम अर्जदार स्वतः भरण्यास तयार असल्याचे विहीत नमुन्यातील हमीपत्र असावे.
९. मागणी केलेले सहाय्यक अनुदान ज्या कारणासाठी मागणी केली आहे त्याच कारणासाठी खर्च करणार असल्याचे (अनुदानाचा योग्य वापर होईल याबाबतचे) व

लाभार्थ्याने दुबार लाभ घेतल्याचे अथवा एक वर्षाच्या आत व्यवसाय बंद केल्याचे निदर्शनास आल्यास अनुदानाची वसुली करण्यात येईल याबाबतचे विहित नमुन्यातील हमीपत्र असावे.

१०. सदर सहाय्यक अनुदान वितरणानंतर किमान २ वर्षे जिल्हा परिविक्षा अधिकारी /परिविक्षा अधिकारी यांनी ६ महिन्यातून एकदा लाभार्थ्यास प्रत्यक्ष भेट देऊन त्याचे व्यवसायामार्फत पुनर्वसन योग्यरित्या झाले असल्याबाबतचा (फोटोसह) अनुपालन अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी यांना सादर करावे.

११. सहाय्यक अनुदान घेतल्यानंतर व्यवसाय एक वर्षाच्या आत बंद केला आहे असे आढळल्यास अथवा एकापेक्षा जास्त वेळा अनुदान घेतल्याचे सिध्द झाल्यास सदर अनुदानाची रक्कम महसुली कार्यपद्धतीने वसुल करण्याचे अधिकार जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांना असतील.

१२. जिल्हा परिविक्षा अधिकारी यांची सहाय्यक अनुदान मंजुरीबाबत स्वयंस्पष्ट शिफारस असावी.

१३. सहाय्यक अनुदान उपलब्ध होण्यासाठी लाभार्थ्याने वरील कागदपत्रांसह संबंधित जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी कार्यालयाशी संपर्क साधावा.

२. या संदर्भातील अर्ज तसेच त्यासोबत जोडण्यात येणाऱ्या कागदपत्रांमध्ये एकवाक्यता रहावी यासाठी आयुक्त, महिला व बालविकास आयुक्तालय पुणे यांनी अर्जाचे व हमीपत्रांचे विहित नमुने तयार करावे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४१२०५११०४०६३७३० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नीलिमा चौधरी)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव,
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव
३. अ.मु.स.(वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. प्रधान सचिव (विधी व परामर्शी) विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. प्रधान सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१ / २, मुंबई / नागपूर.
७. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र-१ / २, मुंबई / नागपूर.
८. आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
९. परिविक्षा अधिक्षक, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१०. सर्व परिविक्षा अधिकारी, जिल्हा मध्यवर्ती व इतर कारागृहे यांना परिविक्षा अधिक्षक, यांचेमार्फत रवाना.
११. निवड नस्ती (का-९)